

TEADUSE TIPPKEKUS
ECOLCHANGE
CENTRE OF EXCELLENCE

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

Igaühe looduskaitse – miks on aeg igaühel loodust kaitsta ja kuidas seda teha?

Aveliina Helm

aveliina.helm@ut.ee

Tartu Ülikool, Maastike elurikkuse töörühm
landscape.ut.ee

 @aveliina

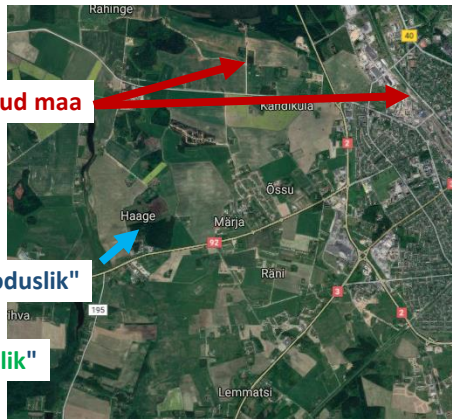
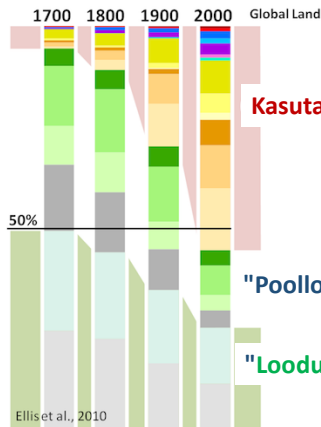
INIMESE AJASTU

Me elame antropotseenis

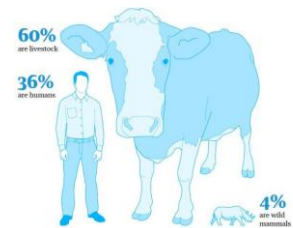
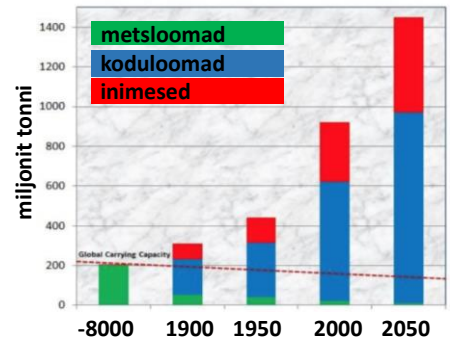
Globaalselt:

75% maismast inimese poolt muudetud

66% avamerest inimese poolt muudetud

Maismaaselgroogsete biomass

Ellis 2011, Ellis et al. 2010, Bar On et al. 2018. Joonis: www.livekindly.com

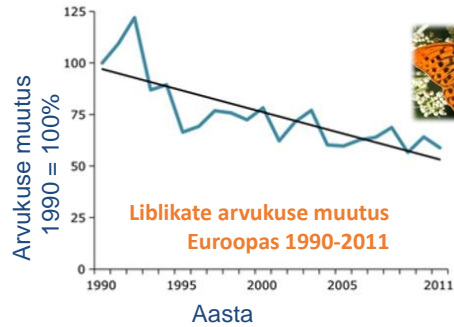
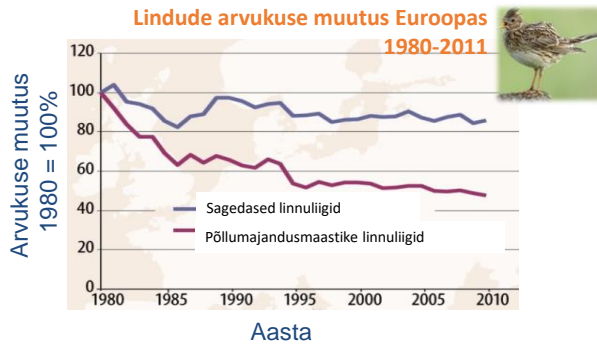
ELURIKKUSE SEISUND

- ✘ Putukate ja lindude arvukuse langused viimaste kümnendite jooksul
- ✘ Traditsiooniliste põllumajandusmaastike liikide kadu
- ✘ Arvukust kaotavad tavalised liigid
- ✘ Paljude liigirühmade seisund teadmata

Earth has lost half of its wildlife in the past 40 years, says WWF

Species across land, rivers and seas decimated as humans kill for food in unsustainable numbers and destroy habitats

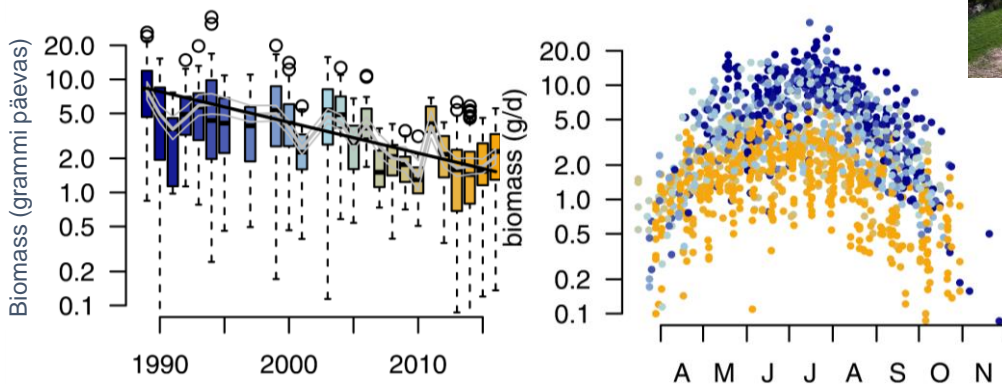
- See picture gallery of wild animals facing decline
- George Monbiot: It's time to shout stop on this war on the living world

European Bird Census Council/RSPB/BirdLife International; EEA, grassland butterfly indicator for Europe; Dirzo et al. 2014 Science, Guardian

ELURIKKUSE SEISUND

- ✘ Pikaajaline lendavate putukate biomassi uuring
- ✘ Looduskaitsealad üksi ei suuda tagada elurikkuse säilimist
- ✘ Nii linna- kui maapiirkondade maastikud peavad hakkama paremini elurikkust toetama.

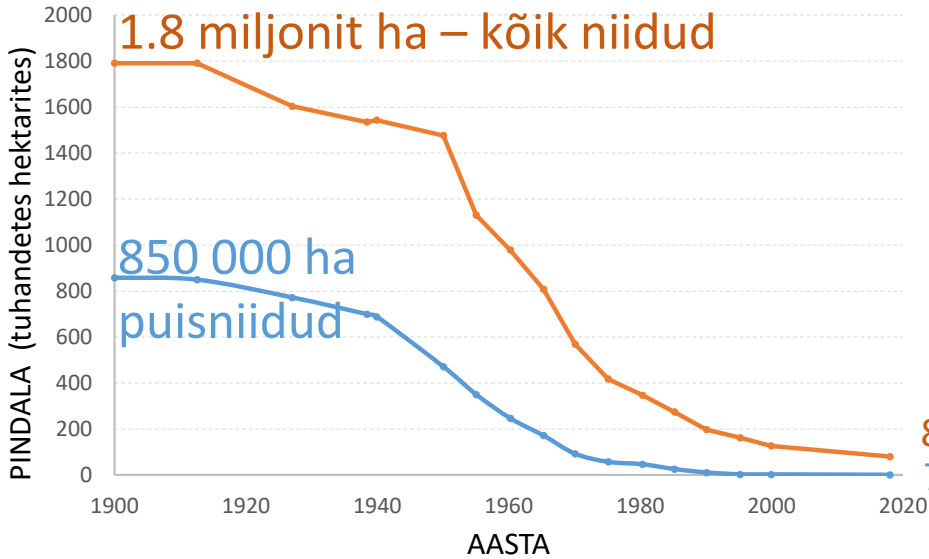

27 aastaga on Saksamaa looduskaitsealad kaotanud enam kui 75 % lendavate putukate biomassist

Hallmann et al. 2017 More than 75 percent decline over 27 years in total flying insect biomass in protected areas. PLOS ONE. / Vogel, G. Where have all the insects gone? *Science* 10.05.2017

ELURIKKUSE SEISUND

Eesti on kaotanud viimase 100 aasta jooksul rohkem kui 95% niidukooslustest.

80 000 ha
750 ha

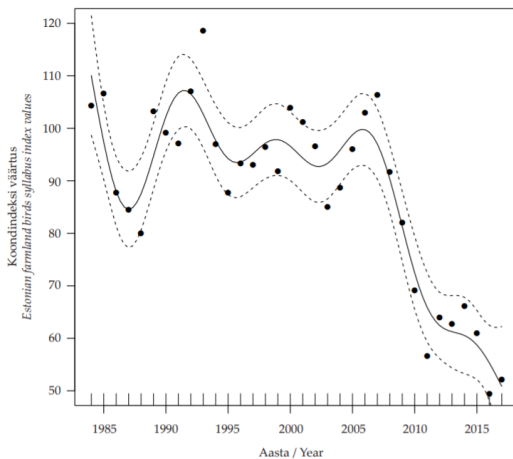
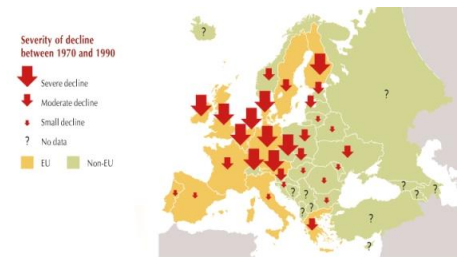
Kukk & Kull 1997 Estonia Maritima 2

ELURIKKUSE SEISUND

Linnud kaovad nii põllumajandusmaastikest kui metsadest

Alates 1984 põllulindudest kadunud 24-52 000 pesitsevat paari aastas
Alates 1980 metsalindudest kadunud 60 000 paari aastas

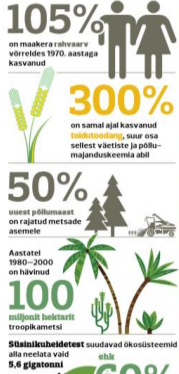
Farmland bird declines between 1970 and 1990 in Europe

Vogelartinfo, Wikipedia

Marja ja Nellis 2018

Juhtkiri: talv on tulekul

LOODUS

Karm hinnang globaalsele keskkonnale: miljonit liiki ähvardab väljasuremine (10)

ÜRO: eluslooduse häving toob kaasa «sotsiaalse ja ökolooilise hädaolukorra»

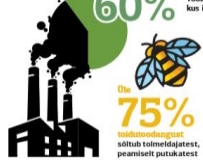
Väljasurevad liigid

Võrreides viimase 10 miljoni aastaga on praeguse liigide väljasuremine kirmuend mitukümneid kuni mitukümneid tuhat korda.

Maailma kaheksast miljonist looma- ja taimeliigist on väljasuremisohus sattunud miljon, neist paljud mõnekümne väinase aasta jooksul:

- 25%** looma- ja taimeliikidest
- üle 40%** kahepaiksetest
- 33%** haideid ja mereimetajatest
- 33%** rahusid tootvatest korallidest
- 25%** selgroogsetest
- selgroogse kohta ei ole piisavalt andmeid

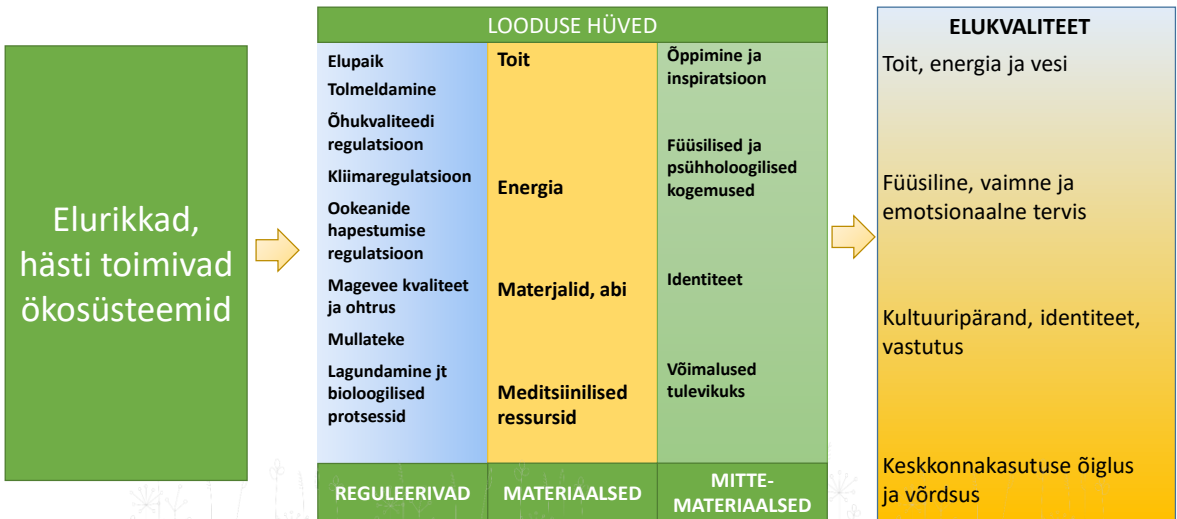
Atas 16. sajandist on välja surnud **680** selgroogset liiki

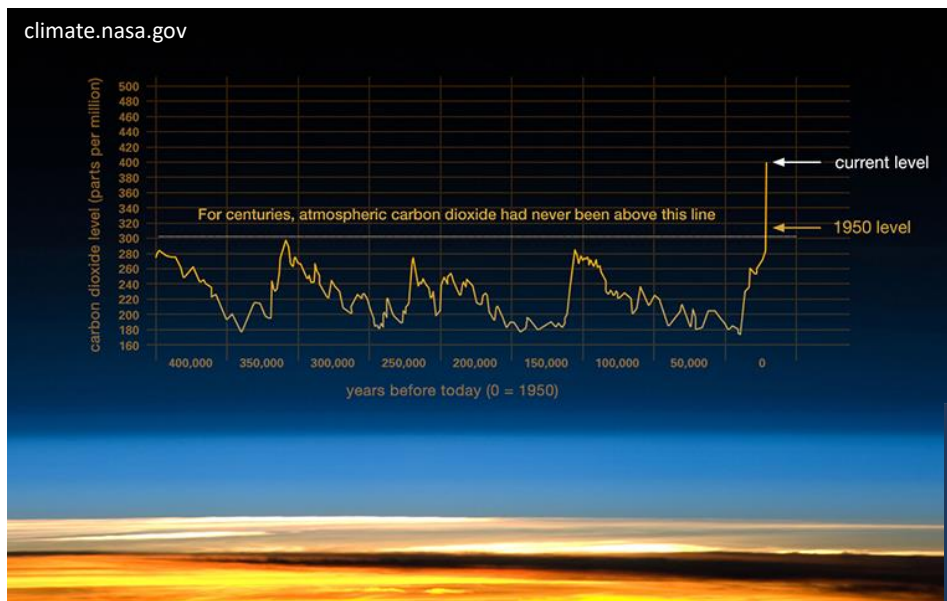
LOODUS Tõpsem teaduslik ülevaade: keskkonnakriis nõuab inimkonnalt olemuslikke muutusi (11)

ELURIKKUST MÕJUTAVAD TEGURID

Looduse hüved

Diaz et al. 2018. Assessing nature's contributions to people. Science / IPBES 2018

http://blogs.reading.ac.uk/climate-lab-book/files/2018/12/spiral_2018_WMO_large.gif

Kliimamuutused ja looduskeskkond - üht väljakutset ei saa lahendada teiseta!

Kasvuhoonegaaside sidumine

- elupaikade taastamine

Süsiniku stabiilne ladustamine

- elurikkuse hoidmine

Targad valikud energiatootmises

Tarbimise vähenemine

Eesti Energia saabab kuni 1300 töötajat sundpuhkusele (166)

ärileht.ee

89

Hoolimata asjaolust, et Narva elektrijaamade sulgemine oli kirjutatud Eesti Energia arenguplaanidesse ja saastekvootide kasvu ennustati, saabus krahh valitsuse jaoks siiski nagu välg selgest taevast. Esmaspäeval ei jõudnud ministritega kohtunud ametiühingutegelased ära imestada, et valitsuse liikmetel polnud katastroofi ulatusest õrna aimugi.
Äripäev, 05.06.2019

Aas tahab Eesti Energia kriisi biomassi toetamisega lahendada - ERR

<https://www.err.ee/.../aas-tahab-eesti-energia-kriisi-biomassi-toetamisega-lahendada> ▼

18 tundi tagasi - ... biomassi riiklikust toetusest, et leevendada sellega Eesti Energia muresid.
... Võrreldes 50 aasta tagusega on Ida-Virumaal põlevkivi lenduha ja sellega ...

ELURIKKUST MÕJUTAVAD TEGURID

Elurikkuse ja loodushüvede koostöökogu

Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services

www.ipbes.net

- Elurikkuse langus ning elupaikade jätkuv kadu seab ohtu meie majanduste, toidutootmise ja oluliste looduse hüvede pakkumise jätkusuutlikkuse ning inimeste heaolu
- Elurikkuse ja looduse hüvede säilimisega arvestamine igas eluvaldkonnas
- Vajalikud muutused majanduses, tarbimiskäitumises, suhtumises loodusesse
- **Kliimamuutus ja looduskeskkonna kadu on ühe ja sama mündi kaks poolt**

Maakasutuse muutus ja sellest tulenev elupaikade kadu ja ökosüsteemide seisundi halvenemine on PEAMINE elurikkust mõjutav tegur

- põllumajanduse ja metsanduse intensiivistumine
- traditsioonilise maakasutuse ja pärandmaastike kadumine
- looduslike ja poollooduslike elupaikade kadumine

MIS ME TEHA SAAME?

Kaitsealad üksi ei suuda takistada elurikkuse kadu

Ka meie maastikud ja linnad peavad olema „elurikkuse-sõbralikud“

Elurikkuse säilimise integreerimine meie igapäevastesse otsustesse

- ehitiste, infrastruktuurirajatiste ja avaliku ruumi teadlik planeerimine
- kohaliku looduse toetamine, elupaikade säilitamine ja taastamine, integreerimine haljastusse
- Igäuhe looduskaitse – meist igäihel on võimalused elurikkust hoida ja soodustada

IGAÜHE
LOODUS-
KAITSE

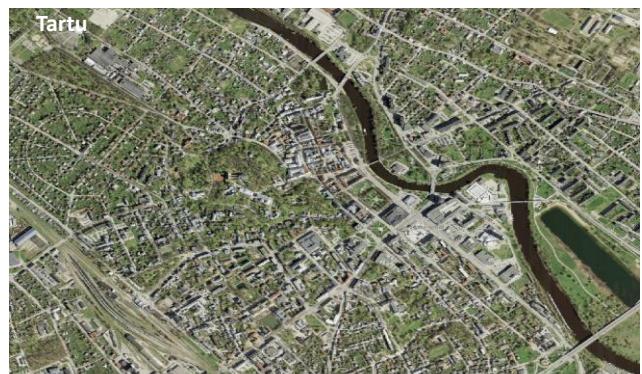
LINNAD KUI VÕIMALUS

Linnad kui elurikkuse refuugiumid maastikus

heterogeensed - mitmekesised elupaigavõimalused
oskusliku planeerimise korral

Vasula, Tartumaa

Tartu

LINNAD KUI VÕIMALUS

Linnad kui elurikkuse refuugiumid maastikus

- ❖ suur potentsiaal elurikkuse toetamiseks
- ❖ tolmeldajad, linnud
- ❖ niiduliigid - linnad kui tänapäevased pärandkooslused!

Conservation Biology

Essay

The city as a refuge for insect pollinators

Damon M. Hall,^{1*} Gerardo R. Camilo,² Rebecca K. Tonietto,¹ Jeff Ollerton,³ Karin Ahrné,⁴ Mike Arduser,⁵ John S. Ascher,⁶ Katherine C. R. Baldock,⁷ Robert Fowler,⁸ Gordon Frankie,⁹ Dave Goulson,⁸ Bengt Gunnarsson,¹⁰ Mick E. Hanley,¹¹ Janet I. Jackson,³ Gail Langelotto,¹² David Lowenstein,¹² Emily S. Minor,¹³ Stacy M. Philpott,¹⁴ Simon G. Potts,¹⁵ Muzafar H. Sirohi,³ Edward M. Spevak,¹⁶ Graham N. Stone,¹⁷ and Caragh G. Threlfall¹⁸

Linn kui hea elukeskkond

- Inimeste vaimne ja füüsiline tervis vajab elurikkust
- Inimene on loodud elama liigirohkes keskkonnas - loodus peab olema lähedal!
- Linnalooduse väärtus on ökoloogiline, sotsiaalne ja majanduslik

Suur uuring: rohealade lähedus on linnas inimeste tervisele kriitilise tähtsusega (12)

Kristiina Vilton
kristina.vilton@keskvalitus.ee

205 f t e

Äärmiselt oluline, et rohealad oleksid piisavalt lähedal! - umbes 300 meetrit

Hendrik Oula

Lurie Garden, Chicago Millennium Park, JO ANA KUBIAK / LURIE GARDEN

Aveliina Helm, 03.01.2019, Tartu

Kus elurikkus linnas on?

- Kõik, mis pole üleliia hoolitsetud
- Pargid ja haljasalad kui Eesti niiduliikide pelgupaigad
- Mahedad Tootsi peenrad
- Haljaskatused

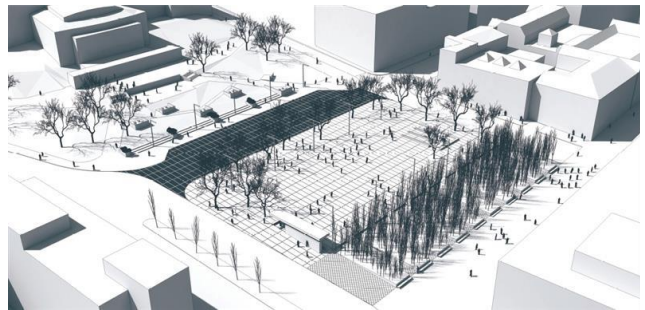
Kus elurikkus linnas ei ole?

"Blandscaping" ehk vaesestav haljastus - võimaluste "raiskamine"

ELURIKKUS LINNAS ON MEIE ENDI TEHA

Kivilinnade rajamine, tarbetu mullapinna katmine

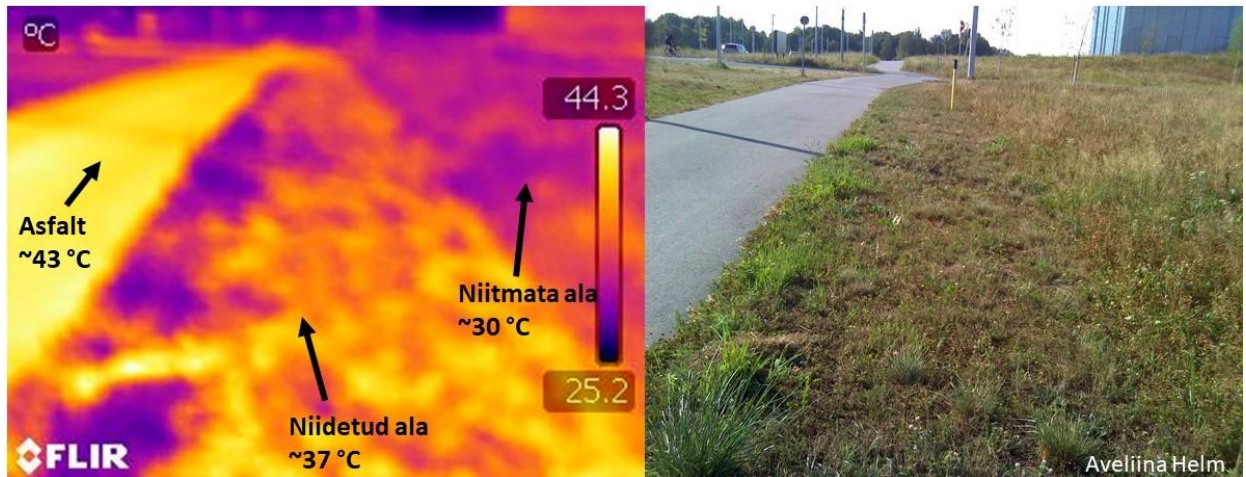

Tartu Uueturu pargi ideevõistlus. Foto OÜ AB Ansambel

Vaade Kaubamaja eest Uueturu pargile, 01.08.2018 kell 15.00. Õhutemperatuur 31 °C.

Asfalt, niidetud muru ja niitmata ala ERMi juures. Asfalt ~43 °C, niidetud ala ~37 °C, niitmata ala ~30 °C.
Õhutemperatuur 31 °C.

21. sajandi maastik ja linn on elurikkust soosiv ja kliimasõbralik

- Roheline infrastruktuur, mis leevendab kliimamuutust ning pakub elupaika
- Igas skaalas ja kõigile ligipääsetavad elurikkad rohealad üle linna.
- Kohalik (piirkonnale iseloomulik) loodus - olemasolevad väärtuste säilitamine ja uute loomine (linnametsad, linnaniidud, veekogud) ja nende ligipääsetavus.
- Mahe toidutootmine
  - teavitus, haridus, sotsiaalne tugi ja elurikkus üheskoos
- Igaühe looduskaitse

Teeperved Inglismaal

JK München-Bayerni staadioni ümbrus Saksamaal

MIS ME TEHA SAAME?

Mis on igäühe looduskaitse?

Igäühe **VABATAHTLIKUD, TEADLIKUD ja TULEMUSLIKUD** **TEGEVUSED** elurikkuse toetuseks

- elanikud
- omavalitsused
- ettevõtted

☀ Riigi ja omavalitsuse roll:

- väärtustamine, soodustamine, väärtusruumi loome, eeskju näitamine
- teadmiste koondamine a) teaduslikud lahendused b) kohaliku looduse seisund ja väärtused
- Andmebaasid, kaardirakendused, äpp
- Nõustamine

Alus: teadlikkus elurikkusest ja selle olulisusest

I G A Ü H E
L O O D U S -
K A I T S E

Kohalik loodus maastiku- ja linnaplaneerimises

- ehitiste, infrastruktuurirajatiste ja avaliku ruumi teadlik planeerimine
- kohaliku looduse toetamine, elupaikade säilitamine ja taastamine, integreerimine haljastusse

Igäüks saab loodust kaitsta. Elurikkust suurendavate tegevuste soosimine eramaadel ja avalikus ruumis

- elurikkust toetavate väikeelementide loomine - elurikkus toimib maastikuskaalas, igäüks mängib rolli
- arusaam, millised tegevused toetavad elurikkust ja miks elurikkust üldse vaja on
- lilledelised koolid, lasteaiad ja avalik ruum
- omavalitsuse ja riigi tugi

I G A Ü H E
L O O D U S -
K A I T S E

IGAÜHE LOODUSHOID

Eesti loodus on meie kõigi hoida. Elurikka keskkonna säilimine sõltub meie endi tegudest ja valikutest. Igaühe loodushoid, see on iga vabatahtlik ja teadlik tegu, mis aitab kaasa liikide ja nende elupaikade säilimisele.

ELURIKKUSEST:

Euroopa loodus ja selle elurikkus on ohus liiga intensiivse maakasutuse tõttu. Kaitsealad on looduse säilimisel ülimalt olulised, kuid neist üksi ei piisa.

Eestis oleme viimase sajandi jooksul kaotanud 95% liigirikkuse kantsiks olevatest niidukooslustest ning kogu meie metsamaa pindalast moodustavad loodusmetsad vaid 2%.

Meie eelistused. Steriilne keskkond ja niitmishullus

Foto: Bauhof

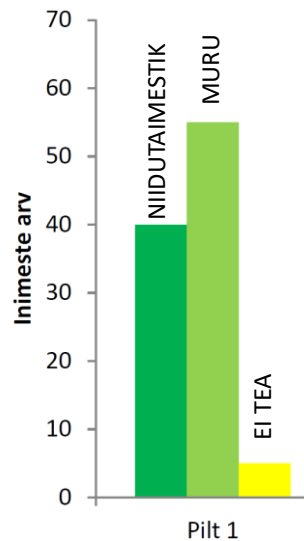
LIHTSAD ASJAD

Lihtne näide - niitmise asemel heinategu ausse

- ❖ Niitmise sagedus - niitmissageduse vähendamine poole võrra aitab oluliselt parandada tolmeldajate olukorda
- ❖ Eesti niiduliigid on ka linnade liigid - linnahaljastus, koduaiad, teeservad, põlluservad
- ❖ Pargid on suurepärased puisniiduliikide elupaigad (linnud, metsa- ja niiduliigid) - Seemned olemasolevatelt niitudelt - nt puisniiduhein
- ❖ Levimisele kaasaaitamine, vähetoitaineliste ja valgusrohketes laigukeste loomine
- ❖ Teavitust ja mõtteviisi

Meie eelistused

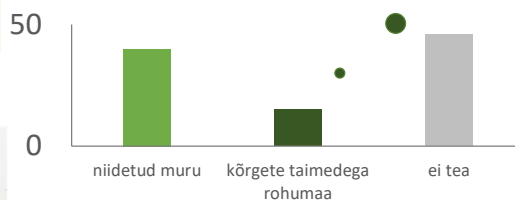

Helen Vaaks bakalaureusetöö, Tartu Ülikool 2017

Looduslikum, sobib maale, piiratud alas linnas (nt. veekogude lähedal), prügi akumulereimise oht, rohkem puuke

Millist roheala te eelistate?

Helen Vaaks bakalaureusetöö, Tartu Ülikool 2017

Henry Ford: "If I had asked people what they wanted, they would have said faster horses."

Loodus lähemale

